بررسی موانع و راهکارهای مدیریتی در انجام وظایف کتابداران پزشکی؛ (یک مطالعهٔ مروری)

پدیدهٔ انفجار اطلاعات که از ویژگی‌های غالب این دهه است، حجم فزایندهٔ اطلاعات در دنیای امروزی و نیاز به استفاده از اطلاعات در امر پژوهش و تصمیم‌گیری، باعث شده است که استفاده از نیروی غیرمتخصص در گردآوری، سازماندهی و اشاعهٔ اطلاعات پاسخگو نبوده و نیروهای دانشی و تخصصی در ابعاد وسیعی به کار گرفته شود. اطلاعات، پشتوانهٔ تحقیق است و کتابداران و اطلاع‌رسانان علاوه بر آنکه به عنوان محقق می‌توانند به تولید علم بپردازند، می‌توانند در فرایند تحقیق به پژوهشگران کمک کنند (اخوتی و بذرافشان، ۲۰۰۷). از مهم‌ترین مسایل نیروی انسانی سازمان‌ها، سلامت جسمی و روانی کارکنان شاغل است. پدیده‌های استرس، فرسودگی شغلی و عاطفی کارکنان تأثیر بسزایی در کارایی آنان دارد (مصطفوی و قاسمی‌نژاد، ۱۳۹۱). جهت اطلاع‌رسانی پزشکی از فناوری اطلاعات و ارتباطات برای پیشبرد پژوهش‌های پزشکی، آموزش پزشکی و همچنین بهینه‌سازی خدمات بهداشتی و درمانی استفاده می‌شود. در دنیای امروز اطلاعات به عنوان گران‌بهاترین کالای قرن شناخته شده است. امروزه اهمیت تکنولوژی اطلاعات به منظور افزایش سرعت و دقت فعالیت‌های مختلف سازمان‌ها و در نتیجه بالا بردن بهره‌وری آن‌ها به روشنی مشخص شده است. خصوصاً سازمان‌هایی که بخش‌های مختلف آن در مناطق جغرافیایی پراکنده و دور از یکدیگر قرار گرفته‌اند.

در سازمان های بهداشتی و درمانی به دلیل نقشی که در تعیین و ارتقای سطح سلامت جامعه بشری دارند، آزمون و خطاکاری بس اشتباه و غیرقابل جبران است. لذا مدیریت بر پایهٔ اطلاعات صحیح، دقیق و به موقع و برخورداری از یک نظام مدیریت اطلاعات اهمیتی خاص دارد. فراهم‌سازی مراقبت‌های بهداشتی و درمانی برای جامعه فعالیتی پیچیده است که شدیداً متکی بر اطلاعات است. امروزه به‌کارگیری متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی و کتابدران بالینی در بیمارستان‌ها برای تأمین نیازهای اطلاعاتی و دسترس‌پذیرساختن اطلاعات مبتنی بر شواهد امری ضروری است (زرقانی و دیگران، ۱۳۹۴). سازمان‌های ارائه‌دهندهٔ مراقبت‌های بهداشتی و درمانی به همان اندازه که بر اطلاعاتی از قبیل عملکرد خود در ارائهٔ مراقبت‌ها و هماهنگی و یکپارچگی خدمات تأکید دارند، بر اطلاعاتی دربارهٔ علم مراقبت، بیماران و نتایج مراقبت‌ها هم تاکید دارند که کتابداران عرصهٔ پزشکی انجام دادن این مهم را بر عهده دارند. امروزه اهمیت تکنولوژی اطلاعات به منظور افزایش سرعت و دقت فعالیت‌های مختلف سازمان‌ها و در نتیجه بالا بردن بهره‌وری آن‌ها به روشنی مشخص شده است پس باید کتابدارن از نظر مدیریتی و ابعاد آن از جمله تشویق و تنبیه، انگزیش و بدون دغدغه و تأمین بوده تا وظایف خطیر خود را به‌نحو احسن به انجام رسانیده و به پیشبرد علم و دانش کمک کنند.

پیشینهٔ پژوهش

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.

مجیری و همکارانش در سال ۱۳۹۴ در پژوهشی به بررسی وضعیت مهارت‌های مدیریتی مدیران کتابخانه‌ای دانشگاه‌های شهر اصفهان و رابطهٔ آن با مدیریت زمان پرداختند. این پژوهش به روش توصیفی-همبستگی انجام شد و جامعهٔ آماری آن کلیهٔ مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر اصفهان است. از دو پرسشنامهٔ استاندارد مدیریت زمان و مهارت‌های مدیریتی به‌ترتیب با ضریب پایایی۰/۸۱و ۰/۸۵ استفاده شد. تجزیه‌وتحلیل داده‌ها درسطح توصیفی و استنباطی با نرم‌افزار SPSS20 صورت گرفت. یافته‌ها نشان داد میزان مهارت‌های مدیریتی در مؤلفهٔ مهارت‌های فنی۳۲/۳؛ مهارت‌های ادراکی۵۳/۳ و مهارت‌های انسانی۴۴/۳ است؛ همچنین میزان مهارت مدیریت زمان مدیران۹۳/۳ است که ازحد متوسط بالاتر است. میزان تحصیلات بیشترین تأثیر را با ضریب استاندارد ۰/۲۳ بر مدیریت زمان مدیران داشته؛ ولی سایر متغیرهای جمعیت همبستگی معنی‌داری نداشتند. ضریب همبستگی بین مدیریت زمان و مهارت‌های فنی و انسانی مدیران نیز معنی‌دار نمی‌باشد ولی با مهارت‌های ادراکی معنی‌دار است.

در سال ۱۳۹۲حریری و محمدپور پژوهشی با هدف آگاهی از رابطهٔ ویژگی‌های شغلی با انگیزهٔ اشتراک دانش در کتابخانه‌های دانشگاه‌های تابعه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مستقر در شهر تهران انجام دادند. روش پژوهش، پیمایشی تحلیلی و ابزار گردآوری داده‌ها سه پرسش‌نامهٔ ویژگی‌های شغلی، اشتراک دانش و انگیزهٔ اشتراک دانش است. جامعهٔ پژوهش شامل ۱۳۳ کتابدار دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، علوم پزشکی شهید بهشتی و علوم بهزیستی و توان‌بخشی است که از این تعداد، ۱۱۸ نفر به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دادند. بر اساس یافته‌های پژوهش، وضعیت ویژگی‌های شغلی کتابداران و انگیزهٔ آن‌ها برای اشتراک دانش در سطح متوسط ارزیابی شده است و رابطه معنی‌داری بین ویژگی‌های شغلی و انگیزهٔ اشتراک دانش در کتابخانه‌ها وجود دارد. همچنین یافته‌ها، رابطهٔ انگیزهٔ اشتراک دانش با اشتراک دانش را نیز مورد تأیید قرار داد.

پژوهش اخوتی و بذرافشان در سال ۱۳۹۰، نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان از دیدگاه استادان و دانشجویان پژوهشگر و همچنین کتابداران و اطلاع‌رسانان دانشگاه علوم پزشکی کرمان، را بررسی کرده است. دو پرسشنامهٔ پژوهشگر ساخته (پرسشنامهٔ کتابدار و پرسشنامهٔ پژوهشگر) در بین ۲۵ کتابدار دانشگاه و ۶۹ استاد و ۲۹ دانشجوی پژوهشگر، به شکل حضوری توزیع شد که تمام کتابداران و دانشجویان و حدود ۸۵% از استادان پاسخ دادند.

کتابداری بالینی فرایندی است که در آن کتابدار بیمارستانی با حضور در بخشهای بیمارستان به طور مستقیم نیازهای اطلاعاتی پزشکان را دریافت نموده و با جستجوی دقیق و مناسب مباحث را در اسرع وقت در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد. در این پژوهش به بررسی نقش کتابخانه و کتابدار در عملکرد مبتنی بر شواهد، آگاهی پزشکان و کتابداران از پزشکی مبتنی بر شواهد و موانع پیش روی پرداخته شده است (آزاده‌تفرشی، مومن‌زاده، فیاض‌بخش، و خدایی‌آشان، ۱۳۸۹).

کتابداران در اثر فرایند کاری، دارای تحلیل‌رفتگی عاطفی، عدم موفقیت فردی و مسخ شخصیت بالایی بودند. همچنین بین سن و سابقه‌ی شغلی با فرسودگی شغلی و مؤلفه‌های آن رابطه‌ی معنی‌داری مشاهده شد، به این معنی که با افزایش سن و سابقهٔ کار، فرسودگی شغلی آنان نیز افزایش یافته است (مصطفوی و قاسمی‌نژاد، ۱۳۹۱).

در پژوهشی توسط رضایی‌آدریانی، شعبانی و عابدی در سال ۱۳۸۹ به بررسی همبستگی شرایط ارگونومی و فرسودگی شغلی در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان پرداخته شده است. پژوهش حاضر کاربردی و توصیفی از نوع همبستگی محسوب می‌شود. جامعهٔ آماری کلیهٔ کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان (شامل ۶۱ نفر) در سال ۱۳۸۹ بودند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامهٔ فرسودگی شغلی جهت بررسی میزان فرسودگی کتابداران و سیاهه بازبینی استانداردها و اصول ارگونومی در محیط کتابخانه به منظور بررسی شرایط ارگونومی بود. داده‌ها نیز با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی بوسیله نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرارگرفت.

روش پژوهش

این مقاله از نوع مروری بوده و در تهیهٔ آن از منابع معتبر کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شده است.

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعهٔ اخوتی و بذرافشان (۱۳۹۰) نشان داد که مهمترین عامل در عدم تقاضای کمک از کتابدار، کمبود وقت کتابدار ذکرشده بود. بنابراین، لازم است با انجام پژوهش‌هایی، عوامل ایجاد انگیزه و نیازهای آموزشی کتابداران مشخص و به طور مداوم و مرتب برای آن‌ها دوره‌های بازآموزی و کارگاه‌های آموزشی برگزار شود. کتابداران اغلب نبود زمان کافی به دلیل ادارهٔ تک نفرهٔ کتابخانه، عدم تسلط کامل به زبان‌های خارجی علی الخصوص انگلیسی، امکانات و فناوری لازم، حجم بالای اطلاعات با وجود استفاده از عملگرهای جستجو در بازیابی اطلاعات، و نبود شواهد معتبر در بسیاری از زمینه‌های علم پزشکی را موانع اصلی شمرده اند (آزاده‌تفرشی و دیگران، ۱۳۸۹).

در یک پژوهش، با عنوان «بررسی نقش حرفه‌ای و تربیتی کتابداران در روند مطالعاتی بهره‌گیران کتابخانه‌های عمومی استان لرستان» (حمیدی و نیک‌نژاد، ۱۳۸۹)که یک مطالعهٔ کاربردی با روش پیمایشی تحلیلی بود، در نهایت آزمون‌های آماری به عمل آمده مشخص کرد که فرضیهٔ مطرح شده مبنی بر «نقش کتابداران در توسعهٔ مطالعهٔ اعضا در سطحی بالاتر از متوسط» مورد تایید قرار گرفت.

در یک پژوهش دیگر نتایج نشان داد که با افزایش سن و سابقهٔ کار، کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تهران، فرسودگی شغلی آنان در سه مؤلفهٔ مربوط به آن افزایش یافته است. از این رو مدیران کتابخانه‌ها باید با اتخاذ تصمیم‌ها و اقدامات به موقع در همهٔ سطوح، موجبات بهره‌وری و شکوفایی هر چه بیشتر در سرمایهٔ نیروی انسانی را فراهم آورند تا از این طریق امکان ارایهٔ خدمات اطلاعاتی مناسب و روزآمد به کاربران آن‌ها فراهم شود (مصطفوی و قاسمی‌نژاد، ۱۳۹۱).

در یک مطالعهٔ دیگر نتایج نشان داد که بین شرایط ارگونومی و شدت و فراوانی خستگی عاطفی، کاهش عملکرد شخصی و مسخ شخصیت کتابداران دانشگاه اصفهان رابطه معنادار وجود ندارد (رضایی‌آدریانی و دیگران، ۱۳۸۹).

افزایش آزادی عمل کتابداران موجب افزایش انگیزهٔ درونی اشتراک دانش می‌شود و با افزایش سطح هویت کاری کتابداران، بر میزان انگیزهٔ درون‌فکنانه اشتراک دانش در آن‌ها افزوده می‌شود. افزایش سطح بازخورد اجتماعی نیز، افزایش انگیزهٔ بیرونی اشتراک دانش را در کتابداران به دنبال دارد (حریری و محمدپور، ۱۳۹۲).

در عصر اقتصاد دانش‌مدار، دانش به عنوان یک منبع حیاتی برای کسب برتری رقابتی شناخته شده است. برای اینکه سازمان‌ها بتوانند به رقابت بپردازند، مدیریت دارایی‌های دانشی ضرورت یافته است. با وجود این، دانش هنگامی می‌تواند به بهبود و ارتقای عملکرد سازمان‌ها منجر شود که در سطح سازمان به اشتراک گذاشته شود. بنابراین، اشتراک دانش به عنوان یک عنصر کلیدی در فرایند مدیریت دانش شناخته شده است. مدیریت باید به این امر مهم توجه نموده و دیدگاه ویژه‌ای به کتابدارن داشته باشد تا هر چه بهتر وظایف خود را انجام دهند.

منابع

اخوتی، مریم، و بذرافشان، اعظم. (۱۳۹۰). نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در تحقیقات پزشکی: مقایسهٔ نظرهای پژوهشگران و کتابداران. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۱(۳)، ۷۰-۵۷.

آزاده‌تفرشی، فریدون، مومن‌زاده، نازنین، فیاض‌بخش، احمد، و خدایی‌آشان، صابر. (۱۳۸۹). عنوان مقاله: نقش کتابداران بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی تبریز در عملکرد مبتنی بر شواهد. فصلنامهٔ دانش‌شناسی، ۳(۱۱۱)، ۴۵-۳۳.

حریری، نجلا، و محمدپور، لیلا. (۱۳۹۲). بررسی رابطه ویژگی‌های شغلی کتابداران با انگیزهٔ اشتراک دانش در کتابخانه‌ها مطالعه موردی: کتابخانه‌های دانشگاه‌های تابعهٔ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مستقر در شهر تهران. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۳(۱)، ۸۴-۶۷.

حمیدی، محسن، و نیک‌نژاد، شیما. (۱۳۸۹). بررسی نقش حرفه ای و تربیتی کتابداران در روند مطالعاتی بهره‌گیران از کتابخانه‌های عمومی استان لرستان. پژوهش اجتماعی، ۳(۹)، ۱۹۰-۱۶۹.

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.

رضایی‌آدریانی، رقیه، شعبانی، احمد، و عابدی، محمدرضا. (۱۳۸۹). بررسی همبستگی شرایط ارگونومی و فرسودگی شغلی در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان. تحقیقات کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاهی، ۴۴(۴)، ۱۶۳-۱۴۷.

زرقانی، مریم، شموسی، نعمت‌ا، محقق، نیلوفر، حاصلی، مریم، جهان‌جوابد، فاطمه، و تهمتن، ایمان.(۱۳۹۴). بررسی وضعیت به کارگیری کتابداران پزشکی در کتابخانه های بیمارستانی شهر تهران. فصلنامهٔ بیمارستان، ۱۵(۱)، ۸۵-۷۷ .

مجیری، شهین، سیدحسینی، شهره، اناری، فاطمه. (۱۳۹۴). بررسی رابطهٔ بین مدیریت زمان و میزان مهارت‌های مدیریتی مدیران کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر اصفهان. مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی، ۸(۴).

مصطفوی، اسماعیل، و قاسمی‌نژاد، محمدعلی. (۱۳۹۱). میزان فرسودگی شغلی و رابطه‌ی آن با سن و سابقهٔ کار کتابداران دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. مدیریت اطلاعات سلامت، ۹(۶)، ۹۴۹-۹۴۲.

نویسندگان: معصومه انصاری، مهرداد خالدیان

مشخصات استناددهی به این مقاله

نویسنده(ها):	معصومه انصاری
عنوان مقاله:	بررسی موانع و راهکارهای مدیریتی در انجام وظایف کتابداران پزشکی؛ (یک مطالعهٔ مروری)
عنوان مجله:	کتابدار ۲.۰ –(عنوان لاتین: 2.0 i-Kit bd r)
دوره مجله(Vol):	۲
شماره مجله(Issue):	۱
سال(Year):	۱۳۹۵
شناسه دیجیتال(DOI):	
لینک کوتاه:	http://lib2mag.ir/3698

تمامی حقوق برای مجله کتابدار 2.0 محفوظ است. نقل مطالب مجله تنها با ذکر منبع و نام نویسنده مجاز است.